

Historisch Nieuws

Zorgen om dienstwoningen én kleuren van Dudok

De Dudokstichting en het Dudokcentrum maken zich zorgen over een aantal voormalige dienstwoningen, die de beroemde architect in de jaren dertig van de vorige eeuw in Hilversum heeft neergezet. Gevreesd wordt dat de gemeente de panden gaat slopen, waardoor er een gat wordt geslagen in het Hilversumse werk van Willem Marinus Dudok.

Het gaat om een zestal woningen, verspreid over drie locaties. Het oudste pand staat op de hoek van de Lorentzweg en de Kleine Drift, op het terrein van de voormalige gasfabriek. Dudok ontwierp deze woning voor de adjunct-directeur van de fabriek in oktober 1930. In het streekarchief aan de Oude Enghweg worden de tekeningen bewaard. Het plan omvatte op de begane grond twee kamers en suite, een kabinet, keuken, kelder en schuurtje. En op de verdieping drie slaapkamers. De gemeente heeft grootse plannen voor het Regev-terrein, dat omsloten wordt door

Minckelersstraat, Jan van der Heijdenstraat, Lorentzweg en Kleine Drift. Zoals het er nu naar uitziet, moet alle bebouwing wijken voor nieuwbouw. Inclusief zwembad De Lieberg en de voormalige directeurswoning van de oude gasfabriek.

Een ander bedreigd pand staat langs de Diependaalselaan, nabij de rotonde met de Loosdrechtseweg, op het terrein van de voormalige rioolwaterzuivering West. Het gaat om twee dienstwoningen in één karakteristiek blokje met wit gepleisterde muren en een zadeldak met zwart geglazuurde pannen. Dudok tekende het pand in 1938. Het Hilversumse college van B en W presenteerde onlangs een plan voor de braakliggende strook grond langs de Diependaalselaan, tussen Kerkelandenlaan en Loosdrechtseweg. Aan de kant van de woonwijk moeten huizen komen. Op de andere helft een uitbreiding van het aangrenzende bedrijventerrein, waarvoor de twee huizen zouden moeten wijken.

In 1939 ontwierp Dudok ook een rijtje van drie dienst-

Ook van Dudok: drie dienstwoningen voor de rioolwaterzuivering Oost, 'aan het eind van de Minckelersstraat', uit 1939. (foto: G&E)

woningen voor de rioolwaterzuivering Oost, die nog steeds aan de andere kant van Hilversum, aan de Minckelersstraat (bij Anna's Hoeve) ligt. De muren zijn niet wit zoals bij de huizen van 'West', maar op het dak liggen dezelfde pannen. Het voortbestaan van dit rijtje woningen wordt bedreigd door de plannen voor het gebied Anna's Hoeve, waarvan de verplaatsing van de RWZI deel uitmaakt. Herman van Bergeijk – architectuurhistoricus, docent aan de universiteiten van Delft en Weimar, schrijver van een standaardwerk over Dudok én voorzitter van de landelijke Dudokstichting – maakt zich ernstige zorgen over de plannen voor het Regev-terrein, Anna's Hoeve en het terrein langs de Diependaalselaan. In een brief aan de Hilversumse gemeenteraad wijst hij erop dat de bedreigde woningen, die nog in een 'alleszins behoorlijke staat' verkeren, kenmerkend zijn voor de stijl van Dudok in de jaren dertig. In Hilversum zijn dit de enige woningen die hij in deze periode heeft mogen bouwen en zij vormen dus een belangrijke etappe in zijn werk. Hij dringt er bij de raad op aan om niet onbesuisd te werk te gaan en zich goed te laten informeren over de kwaliteit en het belang van deze woningen. *Zeker in het licht van het feit dat Hilversum er prat op gaat Dudokstad te zijn, zou een behoedzame wijze van beheer van deze nalatenschap gewenst zijn.* Mochten de panden tóch afgebroken worden, dan vraagt Van Bergeijk zich af of Hilversum nog wel recht heeft om zich als Dudokstad te affichereren.

Ook het Hilversumse Dudok Centrum zit op het vintentouw wat betreft de ontwikkelingen rond de woningen op het Regev-terrein en de rioolwaterzuivering: Dit is geen goede zaak. Het zijn beeldbepalende panden voor het stadsgezicht en ze verdienen een monumentale status zodat ze worden beschermd. En nu overweegt de gemeente ze weg te halen. Hilversum moet soms ingewikkelde keuzes maken wat betreft nieuwbouw en geschiedkundig erfgoed, maar deze woningen afbreken mag geen optie zijn.

In een reactie bevestigt de gemeente dat de panden 'ter discussie' staan. Sloop staat echter nog niet vast. We zijn bezig met een onderzoek naar het cultureel erfgoed en eventuele argumenten om bepaalde objecten monumentaal te beschermen. Dat wij onzorgvuldig zouden omgaan met de erfenis van Dudok, daar kan ik mij niet in vinden. We doen juist heel erg ons best zoveel mogelijk werk van deze architect in stand te houden.

Kleuren

Het conflict tussen de Dudok Stichting en de gemeente over het kleurgebruik van de beroemde architect is opnieuw opgelaaid. Dit naar aanleiding van de restauratie van de voormalige Juliana-mulo. Wit of geel, dat is de prangende vraag.

Tijdens de restauratie van het raadhuis vonden de eerste schermutselingen plaats. De Dudok Stichting ontdekte tot haar afgrijzen dat de stalen ramen aan de buitenkant geel geschilderd waren in plaats van wit. Tijdens een vergadering werd deze vergissing onder de aandacht van het restauratieteam gebracht, weet Syko Faber van de Dudok Stichting zich te herinneren. Toevallig kwam net de heer Baas binnen, die in dienst van de gemeente zowel vóór als tijdens de oorlog schilderwerk aan het raadhuis had verricht. Architect Magnée, voormalig rechterhand van Dudok en bestuurslid van de stichting, maakte van de gelegenheid gebruik en vroeg Baas welke kleur het schilderwerk in die tijd had. De oude schilder wees stilzwijgend op de slagroom van het gebak dat op tafel stond. Faber: *Door het restauratieteam werd dit beantwoord met een diep stilzwijgen, waarna werd overgegaan tot de orde van de dag.*

De restauratieschilders bleven werken met gele verf, en daarna is het niet meer goed gekomen tussen gemeente en Dudokbeschermers. In '96 deed Hilversum een poging de kwestie tot een einde te brengen. Een deskundig bureau – gezegend met de ellenlange naam Centraal Laboratorium voor Onderzoek van Voorwerpen van Kunst en Wetenschap – legde de verschillende verflagen onder de microscoop. Hieruit bleek dat voor de eerste schilderbeurt, in 1931, voor de grond- en lakverf gebruik was gemaakt van fijn zinkwit, zeer weinig fijn geel met olie als bindmiddel, stelt Faber. Gebroken wit dus. Of, gedachtig

Ook voor de aula van de Noorderbegraafplaats geldt na de restauratie: 'geel of wit, dat is de vraag!' De Dudokstichting ergert zich in ieder geval groen en geel.

het gebak ‘van’ Baas: roomkleurig. Bij de daaropvolgende schilderbeurten gebruikte men dezelfde kleur. Met uitzondering van de laatste, die met witte verf was gedaan. Het bestuur van de Dudok Stichting rolde dan ook bijkans van de stoel van verbazing toen de gemeente concludeerde dat het onderzoek bewees dat geel de enig juiste kleur was. Als klap op de vuurpijl werd voor het binnenwerk van het raadhuis niet het authentieke wit gebruikt, maar gebroken oker, *die aan de ruimten een treurig aanzien geeft*, stelt Faber. Hij vermoedt dat de gemeente op het verkeerde been is gezet door de vergeling van de oude witte verflagen. De Noorderbegraafplaats is later in zijn ogen op dezelfde wijze met gele verf ‘verminkt’. Bij de restauratie van de voormalige Juliana-mulo aan de Eikbosserweg gaat Hilversum volgens de Dudok Stichting opnieuw in de fout. Nadat de bestaande witte verflaag was afgebrand, werd het schone hout in een gele grondverf gezet, wat Faber doet vrezen dat de uiteindelijke kleur ook geel zal zijn.

De Dudok Stichting wijst de gemeente op oude stukken waaruit klip en klaar blijkt dat de beroemde architect voor ramen, binnenmuren, en betonelementen (gebroken) wit gebruikte. Dit als contrast met het gele metselwerk. Dudok beschouwde ramen als de ogen van een gebouw, waarbij hij de ruit zag als de donkere iris en pupil, en het kozijn als het oogwit. Faber heeft de kleurenkwestie opnieuw aangekaart bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Bron: Dagblad De Gooi- en Eemlander

Restauratie St. Vituskerk:

Een haan daalt af

Boven op het zeven meter hoge ijzeren kruis van de Vitustoren staat op een roestvrijstalen spil de vergulde torenhaan die vrij met alle winden mee kan draaien. De haan staat op 100 meter boven de grond en vormt het hoogste punt van de toren.

De torenhaan is al eens vaker omlaag gehaald voor onderhoud en opnieuw vergulden. Het beest heeft boven op de toren veel te lijden van weersinvloeden. De haan is voor het laatst naar beneden gehaald door Frans Stam uit Warmenhuizen in mei 1973. De heer Stam (75) is nog onlangs in Hilversum bij de indrukwekkende steiger om de toren komen kijken en vertelde toen hoe hij in 1973 zelf zonder steigers met alleen een paar touwen en een bootmansstoeltje langs de spits om-

hoog is geklommen naar het kruis. Hij had er wel een paar slapeloze nachten aan beleefd, zo vertelde hij. Tijdens de herstelwerkzaamheden van de torenhaan destijds in de werkplaatsen in Warmenhuizen vonden de restaurateurs in het inwendige van de haan een praktisch vergane oorkonde waarvan alleen het jaartal 1892 nog juist leesbaar was. Bij terugplaatsing van de haan op maandag 28 mei 1973 is een nieuwe oorkonde gemaakt met de volgende tekst:

Op woensdag 9 mei 1973 werd ik door Franciscus Stam – geboren te Warmenhuizen op 19 januari 1929 – van het kruis der St. Vitustoren onder grote belangstelling omlaag gebracht. In Warmenhuizen werden mijn slagpennen, kam en kop met nieuw bladgoud bekleed. Op maandag 28 mei 1973 werd ik zo weer op mijn hoge post geplaatst, nadat ik ook weer draaiend ben gemaakt.

Moge deze haan een teken zijn van een wakende parochiegemeenschap die de boodschap moet verkondigen van een nieuwe dag, nieuw licht en nieuw leven.

Hilversum, 28 mei 1973

Johannes Gerardus van Veen, pastoor

Hermanus Antonius Schrama, kapelaan

Geschreven door Johannes W.M. v.d.Berg

Voor informatie en donatie:

Stichting Restauratie Rijksmonument Vituskerk Emmastraat te Hilversum – Rabobank Rekeningnummer **328210080** – www.vitus.nl